

Arī mūspusē apseko ozolu audzes to slimības meklējumos

Ozols ir viens no tiem kokiem, kam Latvijā ir dziļi tradicionāla, arī sargājoša nozīme. Un jo dziļāks ozols, jo labāk. Joprojām daudzviet redzam lielos ozolus, kas pa vienam aug kādā tīrumā vai pie lauku mājas, ne tikai vienkopus audzēs. Nu tie ir apdraudēti. Pirms diviem gadiem šo koku audzē Talsu dabas parkā konstatēta tiem bīstama slimība – ozolu akūtā kalšana. Pētniekiem par šo slimību un tās izraisītājiem zināms maz, jo Latvijā tā ir jauna. Pirmoreiz tā atklāta un laboratoriski apstiprināta Lielbritānijā, ar kuras zinātniekiem sadarbojas un konsultējas mūsu valsts eksperti.

Pērn, vērtējot slimības izplatību, apsekotas ozolu audzes Kurzemē un Zemgalē un atrastas jaunas slimības vietas. Šobrīd plānveidīgi apsekojumi notiek arī Vidzemē un Latgalē. Limbažu pusē, tāpat Gaujas Nacionālajā parkā un Madonas apkaimē ir gana daudz ozolu audžu. Valsts meža dienesta (VMD) Ziemeļvidzemes virsmežniecības inženieris meža aizsardzības jautājumos, meža patologs Vasilij Kolačs teic, ka pārbaudītas tiek visas, kas ir VMD datubāzē – gan privātās, gan valsts. Apmācīti mežziņi platības apstaigā un, ja kādā no tām pamana akūtās kalšanas pazīmes, konkrēto audzi iezīmē. Vēlāk iezīmētās pārbaudīs meža patologs kopā ar Valsts augu aizsardzības dienesta speciālistiem, lai jau precīzāk pārliecinātos par šīs kaites iespējamo klātbūtni. – *Par Vidzemi un Latgali konkrētu datu vēl nav, jo platību apsekošana prasa daudz laika. Tā varētu ilgt vēl dažus mēnešus. Līdz šim mūsu teritorijā slimība nav konstatēta. Cerams, ka arī netiks,* – teic V. Kolačs.

Pagaidām nav zinātniski pamatotas teorijas, kā šī slimība nonākusi Latvijā. Viena no iespējām – to izraisošā baktērija pie mums nonākusi jau agrāk, bet

tās attīstībai nav bijis piemērotu apstākļu. Bet nu klimata pārmaiņu rezultātā, kas veģetācijas periodu padarījušas ilgāku un siltāku, baktērija sarosījusies. Viena no slimības galvenajām pazīmēm ir tumšs, lipīgs eksudāts, kas pavasarī un rudenī izdalās no mazām vertikālām plaisām inficēto koku stumbrā. Jāatceras gan, ka tā izdalīšanās ir dabisks ozolu aizsargmehānisms pret dažādiem kaitēkļiem un patogēniem, un, ja tas ir vienīgais simptoms, koks var arī nebūt slim. Tāpat var gadīties, ka ozols kalst ne jau šīs slimības, bet citu iemeslu dēļ. Kad stumbra sulošanās rimusi, uz tā var saskatīt sausas, melnas svītras. Slimībai attīstoties, ozola vainags izretinās un bieži vērojama tā zara galu atmiršana. Dažu gadu laikā sērgas skartais koks aiziet bojā, bet pastāv iespēja, ka ozols var arī atveseļoties. Joprojām nav atbildes, kā šī kaite izplatās. Lielbritānijā zinātnieki secinājuši, ka slimību, iespējams, izplata šaurspārnu krāšņvabole, kas lielākajā daļā gadījumu konstatēta inficētajos ozolos. Latvijā slimības skartajos kokos gan tā nav atrasta, lai arī šī vabole mūsu faunā ir sastopama. Saskaņā ar britu zinātnieku teikto, akūtā kalšana skar galvenokārt nobriedušus ozolus – tādus, kas ir vairāk nekā pusgadsimtu veci un kuru diametrs cilvēka krūšu augstumā ir vairāk nekā 30 cm.

Arī iedzīvotāji paši aicināti apsekot kokus savos īpašumos un, ja rodas aizdomas par sasirgušiem ozoliem, ziņot VMD pārstāvjiem, nosūtīt arī potenciāli inficētā koka foto. Par situāciju mūspuses novados var informēt V. Kolaču (vasilij.kolacs@ziemelvidzeme.vmd.gov.lv). VMD pārstāvis teic, ka saņēmis gana daudz šādu ziņojumu, tālab devies uz ļoti daudzām vietām. Lielākoties cilvēku satraukums izradījies velts. V. Kolačs atgādina, ka darvai līdzīgais šķidrums, kas iztek no spraugām ozola

mizā, ir tas pats, kas mums, cilvēkiem, asinis. Ja kokam bijusi trauma, tāds iztek, un tas ir dabisks process. Ne vienmēr tas liecina par akūtās kalšanas slimību. Taču viņš atzīst, ka ir saprotamas iedzīvotāju bažas par tēvu, vectēvu vai vecvectēvu stādītajiem kokiem. Meža patologs nav sajutis īpašnieku vēlmi, baidoties no šīs slimības, zāgēt ozolus. Reizumis gan gadoties, ka kāds, pamatojoties uz slimību, piemēram, cer, ka varēs likvidēt ozolu un tādējādi tikt vaļā no tā lapu grābšanas. Pārsvārā visi grib saglabāt savus ozolus, kas mūsu tautai ir tradicionāla vērtība. Pagaidām gan nav zināms, kā ierobežot akūtās kalšanas izplatīšanos vai izārstēt tās skartos kokus. Tāpat nevar pateikt, kas ar saslimušajiem kokiem jādara – tie jācērt vai jāizolē. – *Kamēr nav drošu zināšanu, ko drīkst un ko nedrīkst šajā situācijā darīt, neko nevaram ieteikt. Pretējā gadījumā varam savārit vēl lielākas ziepes un varbūt vēl vairāk izplatīt baktērijas, kas šo kaiti izraisa,* – teic VMD pārstāvis. Viņš skaidro, ka šīs ir pārbaudes un zināmā mērā nogaidīšanas laiks, lai saprastu, kas notiek. Talsu paugurainē izveidoti parauglaukumi, kuros tiek analizēta šīs slimības attīstība. Aprīļa beigās Latvijā notika starptautisks seminārs meža patologiem par ozolu akūto kalšanu. Tajā piedalījās gan pašmāju, gan igauņu, lietuviešu un poļu pārstāvji un pārrunāja šobrīd zināmo un izpētīto.

Ozolu kaite nav vienīgā koku slimība, kas aktuāla Latvijā. Ar savām ligām apdraudētas arī gobas, viksnas, tāpat oši. Nedrīkst aizmirst arī par meža kaitēkļiem. V. Kolačs min, ka šogad, piemēram, egļu mizgrauži uzdarbojas tik aktīvi kā nekad iepriekš.